

Wereldoriëntatie in de 21^e eeuw

Als leerkracht vond ik wereldoriëntatie de fijnste lessen om te geven. Samen met de leerlingen ontdekte je de wereld. Je leerde over andere tijden, verre landen en bijzondere dieren en planten. Het liefst betekenisvol, in samenhang en met ruimte voor eigen invulling van de kinderen.

Tessa van Zadelhoff

(www.warempel.nl) is werkzaam als zelfstandig professional op het gebied van onderwijs en ICT

Toen ik begon in het onderwijs leek wereldoriëntatie vaak op een les begrijpend lezen. De vakken natuur, aardrijkskunde en geschiedenis werden apart aangeboden en de methode was zo opgebouwd dat we gezamenlijk een stuk tekst lazen en de leerlingen hier vervolgens in hun werkboekje vragen over moesten beantwoorden. Gelukkig werkte ik op een school waar ik de ruimte kreeg om als leerkracht het wereldoriëntatie-onderwijs zelf vorm te geven. In 2006 legden wij de methoden aan de kant en gingen we aan de slag met doelenlijsten, verwerkingsvormen en presentaties. We kozen brede thema's zodat we er veel doelen aan konden koppelen, boden veel ruimte voor eigen inbreng en hadden ruimte voor vaardigheden als samenwerken en creativiteit. Het vroeg veel van het team. Veel ontdek en ontwikkel je samen met de leerlingen, maar dan moet je wel durven loslaten en dat is soms best spannend.

Kerdoelen basisonderwijs

Voor het basisonderwijs zijn de kerndoelen basisonderwijs (2006) leidend: die beschrijven het inhoudelijke aanbod. Een van de onderdelen van de kerndoelen is 'oriëntatie op jezelf en de wereld'. Daarbij horen de domeinen natuur en techniek, ruimte en tijd met in totaal veertien kerndoelen. Deze beschrijven de kennis, het inzicht en de vaardigheden van leerlingen waar het onderwijsaanbod zich op richt. Het uitgangspunt is dat scholen de kerndoelen waar mogelijk in samenhang aanbieden. Samenhang tussen de verschillende wereldoriënterende vakken, maar ook samenhang met andere vakgebieden als taal, rekenen of beeldende vorming. De meeste thema's geven daar veel aanknopingspunten voor. De Inspectie van het Onderwijs heeft in het jaar 2015 onderzoek gedaan naar hoe basisscholen wereldoriëntatie-onderwijs inrichten. De resultaten daarvan lees je in de brochure *Wereldoriëntatie in de kijker* van de Inspectie van het Onderwijs. Daarin valt te lezen dat de meeste scholen gebruikmaken van losse

methoden voor natuur en techniek, geschiedenis en aardrijkskunde. Ongeveer een kwart van de scholen vult deze methoden aan met losse projecten. Een op de tien scholen gebruikt een geïntegreerde methode en ook een op de tien scholen kiest niet voor een methode, maar voor een eigen invulling van de vakgebieden. Op veel scholen speelt kwaliteitsschik bij wereldoriëntatie-onderwijs een ondergeschikte rol. Toch is hier vaak winst te behalen. Zo kun je bijvoorbeeld nadenken over een doorgaande lijn in het leerstofaanbod of over het integreren van taaldoelen bijvoorbeeld woordenschat binnen wereldoriëntatie. Kinderen ervaren de wereld als een geheel. Dat maakt het logisch om de inhoud van de vakken op elkaar af te stemmen en zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij hun belevingswereld en de actualiteit van het moment. Op deze manier kun je ook de 21^e eeuwse vaardigheden aan bod laten komen binnen de thema's.

Lesmateriaal wereldoriëntatie

Als je nu kijkt naar het aanbod op het gebied van lesmateriaal rondom wereldoriëntatie, dan kun je nog steeds kiezen voor losse methoden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur. Ook zijn er geïntegreerde methoden te koop. Maar er is meer mogelijk. De laatste jaren zijn er meerdere alternatieven voor de traditionele methoden op de markt gekomen. Ik wil het liever geen methoden noemen en spreek daarom liever van aanpakken. Deze alternatieven sluiten vaak beter aan op het onderzoekend en ontdekkend leren, geven meer ruimte voor lessen in samenhang en verbinden meerdere vakgebieden met elkaar. Ik heb vijf leerkrachten gevraagd om hun ervaringen met verschillende vernieuwende aanpakken te delen. In het schema op www.jsw-online.nl/wereldoriëntatie vind je de kenmerken van de aanpakken die in deze bijdrage zijn beschreven. Hierdoor kun je de belangrijkste kenmerken van deze aanpakken eenvoudig met elkaar vergelijken.

© Uitgeverij Da Vinci

Da Vinci

Loes Maas, leerkracht groep 3 op basisschool Bonifatius in Asten: 'Sinds vorig schooljaar werken wij elke dinsdag- en donderdagmiddag met de methode *Da Vinci*. Onze vorige wereldoriëntatiemethode was verouderd en wij wilden graag meer samenhang in de zaakvakken zien. We hadden behoefte aan een 'andere' manier van werken. Er zijn diverse methoden de revue gepasseerd, maar ons sprak *Da Vinci* het meest aan. Vanwege het onderzoekend leren, de boeiende onderwerpen, het handelend bezig zijn met materiaal, de uitdaging die de methode voor elk kind biedt, de samenhang tussen de verschillende vakken, de hoeveelheid samenwerkingsvormen die erin verweven zitten, maar daarnaast kunnen kinderen ook individueel aan opdrachten werken. Bovendien wilden we graag de creatieve vakken aan de wereldoriëntatielessen kunnen koppelen en met de methode *Da Vinci* lukt dat uitstekend. We kiezen een creatieve les over het onderwerp van de *Da Vinci*-les. Denk hierbij aan een lied over de oerknal of het maken van hunebedden en wapens met handvaardigheid. Er worden dus geen aparte lessen natuur, aardrijkskunde en geschiedenis meer gegeven. Al deze vakken zitten verweven in *Da Vinci*. Bij deze methode is er voor iedereen ruimte om de eigen kennis naar voren te brengen, er is veel interactie tussen de leerkracht en de leerlingen, maar ook tussen de leerlingen onderling. Omdat groep 3 tot en met 8 met hetzelfde onderwerp bezig zijn, kan er ook groepsdoorbrekend gewerkt worden. De maatschappij wordt erbij betrokken waardoor we ook merken dat er veel thuis wordt gesproken over wat de kinderen geleerd en gedaan hebben. Kinderen leren linken leggen, omdat de methode alles in één bevat en

kinderen leren andere denksleutels te gebruiken. Bovendien wordt de woordenschat enorm uitgebreid tijdens deze lessen. Aan het eind van elk hoofdstuk wordt er een themawerkstuk (eindpresentatie) gemaakt. In het begin was het voor zowel de leerkrachten als de kinderen erg wennen, omdat de opbouw en manier van werken anders is dan ze gewend waren. Waar we ook tegenaan lopen is dat een *Da Vinci*-les lang duurt, waardoor je niet alles krijgt behandeld. Daarom verdelen wij de les vaak over twee dagen. Zonder goede voorbereiding kun je de les moeilijk starten. De methode vraagt ook om het durven loslaten en je hebt een goed aanpassingsvermogen nodig, omdat je zelf moet kijken wat interessant is voor jouw groep.'

International Primary Curriculum

Marion van Rooij, locatieleider op de John F. Kennedyschool in Oss: 'Met het opstellen van een nieuw schoolplan, onze LeidRaad, hebben we met het team gesproken over hoe wij ons onderwijs in wilden richten. Daaruit kwam naar voren dat we de basisvakken gestructureerd en effectief wilden aanbieden. Vanaf groep 5 werken we met gescheiden instructie en zelfstandig werken-momenten en met vakadoptie. Voor alle overige vakken wilden we af van het bioscoop-onderwijs: de leerkracht aan het woord en de kinderen die luisteren. We wilden naar thematisch onderwijs, zonder zelf het wiel te moeten uitvinden. Zo kwamen we terecht bij *International Primary Curriculum (IPC)* en we waren meteen razend enthousiast. *IPC* kent een duidelijke structuur. Iedere unit (ofwel thema) wordt op een bijzondere manier geopend. Zo hebben we de unit 'Luchthavens' geopend met een papieren vliegtuigjeswedstrijd en spelletjes, zoals 'ik ga op reis en neem mee'. Daarna is er

Da Vinci: tijdlijn van de menselijke beschaving

de kennisoogst om te kijken wat we al van het onderwerp af weten. Hier werken we vaak met mindmaps of placemats. Na de kennisoogst krijgen de kinderen inzicht in wat ze in de unit gaan leren (uitleg van het thema). Vervolgens komen de vakken aan bod. De vakken zijn met elkaar verbonden. Ten slotte is er een afsluiting, die wij altijd voor ouders/verzorgers organiseren. De kinderen laten zien wat ze deze unit hebben geleerd. De leerwand die een hele belangrijke rol speelt binnen IPC geeft iedereen een duidelijk overzicht van wat er is geleerd. De kinderen zijn zélf bezig: ze gaan zelf op onderzoek uit, doen zelf kennis op, leren vaardigheden en komen zo tot inzicht. Je onthoudt veel beter van welk materiaal je een chocoladewikkel moet maken als je het zelf hebt mogen ontdekken door het echt te doen. Het leren van vaardigheden is belangrijk in deze tijd. En die vaardigheden leer je in je eigen tempo en door het te doen. Een unit duurt ongeveer zes tot negen weken. Dat kost veel voorbereiding. Je bent dan echter ook voor een paar weken klaar. Voorheen gaf je het geschiedenisboek en een invalleerkracht las de les voor. Dat gaat bij IPC niet. Gelukkig kan de leerwand je helpen om inzicht te geven in de unit. Wat vraagt werken met deze aanpak van jou als leerkracht? Het vraagt voorbereiding en enthousiasme, maar dat laatste krijg je vanzelf doordat de kinderen zo enthousiast zijn. Bij de aanschaf van IPC zit een tweearig professionaliseringstraject. Zo leer je de aanpak IPC eigen te maken. Die eerste twee jaar in het professionaliseringstraject zijn best pittig. Je werkwijze wordt helemaal omgegooid. Maar het resultaat mag er zijn: de kinderen vinden het prachtig.'

Jeelo

Judit de Jong, groepsleerkracht op OBS 't Startblok in Cuijk: 'Wij waren al een lange tijd op zoek naar een nieuwe wereldoriëntatie-

methode. En vooral een waarbij het ontdekkend leren een belangrijke functie zou krijgen. Daarbij wilden wij als team ook de 21^e eeuwse vaardigheden ontwikkelen. De maatschappelijke organisaties die gebruikt worden in elk thema zorgen ervoor dat een thema betekenisvol wordt voor kinderen en dat ze handelend en ontdekkend kunnen leren. We werken samen aan een thema en elke bouw werkt op zijn eigen niveau. Onze methode is digitaal. De kinderen kunnen op school, maar ook thuis inloggen. Hierdoor raken ouders ook betrokken bij de thema's. Je maakt als school zelf het thema betekenisvoller door maatschappelijke organisaties erbij te betrekken. *Jeelo* gaat uit van één organisatie in de klas en één buiten de klas. Bij het plannen van het thema houd je hier rekening mee. Na een aantal jaren wordt je lijstje met maatschappelijk organisaties steeds langer. Doordat je schoolbreed werkt, krijg je ook een soort van saamhorigheid binnen de school. Een gezamenlijke opening en afsluiting in de klas met ouders maakt dat iedereen erg betrokken is. Je moet als team vooraf goed bedenken welke maatschappelijk organisaties je wilt gebruiken in je bouw. Sommige organisaties moet je tijdig aanschrijven. Daar liepen we in het begin tegen aan. Dit ondervangen we nu door in de eerste vergadering van een nieuw schooljaar alvast te kijken welke organisaties we willen gebruiken. In de eerste week leggen we al een aantal dingen vast. Denk hierbij aan het Scheepvaartmuseum, een bezoek aan de Tweede Kamer en Techno Promo. De kinderen moeten in een thema een betoog maken. Eerst gaan ze zelf op onderzoek uit wat ze van hun stelling weten. Daarna vragen we begeleiding van leerlingen van de middelbare school (havo/vwo). Het betoog wordt gemaakt in Google Drive en de kinderen delen zelf het document met de scholier die heeft geholpen. In een evaluatiegesprek wordt het betoog besproken en de kinderen geven zelf hun eigen verbeterpunten aan. Voordat ze werken met Google Drive geven we les in mediawijsheid.'

Blink Wereld

Anouck Boogaard, leerkracht groep 5 op OBS De Gouwzee in Monnickendam: 'Na theoretische kennisverwerving kunnen leerlingen die kennis zelf uitbreiden en vervolgens toepassen in de praktijk. Een concept dat precies aansluit bij de visie van onze school. Presenteren, eigenaarschap en dat alles onder begeleiding van de leerkracht. *Blink Wereld* sluit aan bij de visie van onze school. Na een aantal leerkrachtgebonden lessen is er ruimte voor de kinderen om zichzelf te verdiepen, eenieder kiest binnen het aangeboden thema een onderwerp naar eigen interesse. Op deze manier spreekt het

Jeelo: aan de slag met het thema 'Dieren'

Henk van Gils

onderwerp de kinderen niet alleen excentriek, maar ook intrinsiek aan. Enerzijds is de methode veel actueler en interactiever, terwijl hij vooral bij de geschiedenislessen terugpakt naar de oude vertrouwde verhalende lessen. De platen en verhalen spreken enorm aan en dagen de kinderen echt uit om zich in die tijd te verplaatsen. Daarnaast is er na het theoretische deel tijd en ruimte voor de kinderen om op zoek te gaan naar wat hen het meest aanspreekt binnen dit onderwerp. Zij gaan door middel van onderzoek op zoek naar meer informatie, en deze presenteren zij vervolgens aan de klas. In de manier van presenteren zijn ze vrij, maar dit kun je als leerkracht zelf vormgeven. Als school hebben wij ervoor gekozen om de 'test-jezelf', die wordt aangeboden na de theorielessen, te gebruiken als theorie-toets. Op deze manier komen wij tot twee cijfers, een theoretisch resultaat en een product-/procesresultaat. Ondanks dat het vanuit de methode helemaal niet zo is bedoeld om deze test te gebruiken als 'toets' denkt de ontwikkelaar goed mee over de invulling die wij hieraan willen geven. Wij zijn nu bij het onderzoeksdeel van thema 1, 'Ik houd van Holland'. Het is prachtig om te zien hoe mijn leerlingen in groep 5 tot onderzoeksvragen komen. De een wil weten "waarom de koe niet één van de grote vijf van Nederland is" en de ander is op zoek naar "welke ingrediënten er nou eigenlijk in een stroopwafel zitten". Terwijl weer een ander onderzoek doet naar "hoe oud Nijntje eigenlijk is". Een van mijn leerlingen doet het over kaas en heeft zijn moeder gevraagd mee te gaan naar de lokale kaasboer om daar in het 'museum' op zoek te gaan naar de antwoorden voor zijn onderzoek. Het leeft en dat is een absoluut pluspunt van deze manier van lesgeven.'

VierKeerWijzer

Yvette Marchant, leerkracht groep 7 op OBS De Bogerd in Rossum: 'Wij waren als school toe aan een nieuwe methode voor wereldoriëntatie en hebben een introductie gekregen van VierKeerWijzer door de bedenker ervan, Marco Bastmeijer. Deze enorm enthousiaste man heeft ons ertoe doen besluiten om in schooljaar 2015/2016 te starten met een pilot 'Geschiedenis anders'. Dit schooljaar starten we ook met het aardrijkskundedeel van VierKeerWijzer. Het werken met meervoudige intelligenties was een van de punten die ons aan de start al aansprak: de creatieve vormgeving van het geheel, een thema lijkt echt te gaan leven en te groeien door de school heen, de motivatie die het bij kinderen teweegbrengt en de vaardigheden die kinderen door deze werkwijze ontwikkelen maken ons erg enthousiast. We hebben de vrijheid in de vormgeving

Anouck Boogaard

van het thema en de volgorde van de onderwerpen. Ook hebben we meer rust in ons rooster, omdat we meerdere vakgebieden integreren tot een geheel binnen een thema. Niet meer leren en verwerken vanaf papier, maar veel meer in de dynamiek en digitale leeromgeving. Het echt goed voorbereiden is erg intensief qua tijd. Om het echt goed te doen, moet je heel veel met collega's voorbereiden. Gelukkig plukken we na twee jaar daar weer de vruchten van, maar nu is het even veel investeren. Daarnaast voel ik me soms nog overvallen in de 'chaos' tijdens het werken, dat is iets dat ik echt nog moet leren. Al je kinderen gaan ieder een kant op om iets anders te doen; in de klas, op de gangen, computerruimtes of echt 'ver weg' in een ander lokaal. Het overzicht is dan ver te zoeken. Toch ben ik verbaasd over het aantal kinderen dat ook 'op afstand' heel goed werkt en met wat voor werkresultaat ze soms weer terugkeren naar mij. Ze hebben mijn begeleiding vaak een stuk minder nodig dan ik van tevoren zelf dacht. De opmerking "Juf, de geschiedenis lijkt nu net echt" van een leerling vond ik zo mooi. Wij waren toen in het Rijksmuseum vanwege de afsluiting van het thema 'Gouden Eeuw'. Ze zagen de Nachtwacht, de VOC-schepen en een deel van een 'spiegel'. Ik hoorde de kinderen goed vertellen en diepgaande vragen stellen, en zag de twinkeling in hun ogen wanneer zij een echte schildering herkenden van een plaatje dat ze in een opdracht hebben moeten verwerken. Ze benoemden de schilder en welk verhaal het schilderij vertelt. Wat hadden 'mijn kinderen' enorm veel geleerd in de paar weken dat we aan dit thema hadden gewerkt. Zoveel gezien, gelezen, ontdekt en dit gedeeld met elkaar. Daar kan geen geschiedenisles tegenop!

*Blink Wereld:
werken met het
thema 'Wereldsterren'*

Wil jij op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem nu een abonnement op JSW

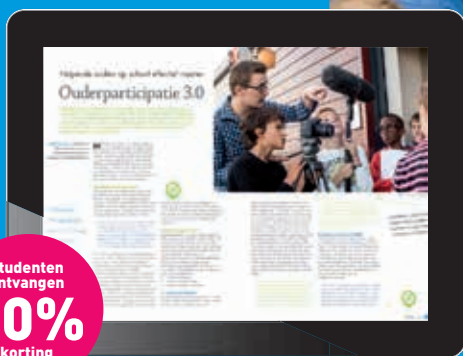
Wil je niets missen, neem dan een abonnement op HJK én JSW en betaal slechts €119,50 per jaar

JSW lezen op tablet en pc via Schooltas

Ontvang 10 x JSW

Krijg toegang tot het digitaal archief

Studenten ontvangen 40% korting

Samen voor €79,- per jaar

Meer weten? Ga naar www.jsw-online.nl of bel 088-2266692